

ADATOK ZALA MEGYE MÁTYÁS–KORI TÖRTÉNETÉHEZ

BILKEI IRÉN

„Zala megye is az említett Balaton nevű tavon túl található, földje szőlőkben gazdag, ezekből igen kiváló bort készítenek, a megye egészen a Drávaig terjed... Ugyanebben az említett Zala megyében van Tihany félsziget, ahol mindenfajta hal csodálatos bőségben található, és ott van az András király által alapított híres bazilika...”

A fenti sorokat papírra vető Petrus Ransanus itáliai püspök és történétíró (1428–1492) a nápolyi király követeként érkezett 1488-ban Mátyás király udvarába. Itt kezdte el írni humanista szellemű magyar történetét. A műben a történeti fejezetek előtt földrajzi bevezető olvasható, ennek keretét az országrészek, majd a megyék felsorolása adja. Jelenlegi ismereteink szerint ez az első magyar földrajzi leírás, amiben Zala megye neve szerepel.¹ Érdeemes megemlíteni, hogy Mátyás korában több itáliai humanista is foglalkozott földrajzi leírással és kartográfiával. pl. Francesco Rosselli firenzei térképész, aki az 1470-es években Mátyás udvarában is tevékenykedett, készített egy Ungheria térképet is. Ezen ugyan még nem szerepel zalai helynév, de Sebastiano Compagni ferrarai humanista néhány évvel később, 15. század végén készült földrajzi leírásában már több zalai helynevet is megemlít: Buzád, Zalavár, Szigliget.²

A Hunyadiak korában természetesen nem csak ennyit lehetett tudni Zaláról, hiszen a királyi udvarban Mátyás hűséges emberei között mindig voltak zalaiak.

Az a megállapítás, hogy a középkori megye virágkora, Mátyás uralkodása alatt következett be, jóllehet közhelyszerűen hangzik, de mint a továbbiakban látni fogjuk, igaz még akkor is, ha jelenlegi ismereteink szerint Hunyadi Mátyás csak egyszer járt Zalában: 1480-ban Szlavóniába menet átvonult a megye egy kis területén. Augusztus 28-án Alsólendván,³ szeptember 1-én és 3-án pedig a Dráva melletti Perlakon keltezett oklevelet.⁴ A központi királyi hatalom megszilárdulása a többi megyéhez hasonlóan Zalában is a gazdasági élet fellendülését hozta, mezővárosok,⁵ vásárok, építkezések jelzik a konjunktúrát.⁶

¹ RANSANUS 1985, 665–667.

² Csukovits Enikőnek köszönöm, hogy „A középkori Dunántúl a kortársak szemével”, c. kéziratát rendelkezésemre bocsátotta.

³ MOL DF 240645 és 240646.

⁴ MOL DL 18403 és 30222. Mátyás itineráriumának vonatkozó adatait Horváth Richárdnak köszönöm.

⁵ VÁNDOR 1991, 211–216.

⁶ VÁNDOR 1996, 20.

Megyénknek a korra vonatkozó forrásadottságai is szerencsések. Egy teljes körű Hunyadi–kori okmánytárat ugyan még feltehetőleg hosszú ideig nélkülözni kell a kutatásnak, de Teleki József gróf 19. századi hatalmas anyaggyűjtésén alapuló, ma is alapvető jelentőségű⁷ okmánytára és történeti munkája tartalmaz zalai adatokat. A 19. század végén született meg ennek folytatásaként Csánki Dezső több kötetes Hunyadi–kori történeti földrajza, ennek harmadik kötetében van a zalai anyag.⁸ A zalai okmánytár pedig a megyei oklevéltárak között elsőként Mátyás okleveleket is szép számban összegyűjtött.⁹ Rendelkezésre áll természetesen a Magyar Országos Levéltár Diplomatikai Gyűjteménye,¹⁰ illetve a Zala Megyei Levéltár néhány Mátyás oklevele.¹¹ Nem szabad megfeledkezni a régészeti forrásokról sem, amelyek értékelése az okleveles adatokkal együtt hozott új eredményeket.¹²

1990-ben Mátyás halálának 500. évfordulója alkalmából a vele és a korrall kapcsolatos történeti kutatások átmenetileg újra fellendültek, akkor a jubileum alkalmából számtalan könyv és tanulmány jelent meg, kiállítások és konferenciák jelezték a király személye és kora utáni érdeklődést.¹³ Közülük mindenképpen ki kell emelni az elmúlt évtizedek legjelentősebb Mátyás–kutatóját, a közelmúltban elhunyt Kubinyi Andrást, akinek a munkássága sok új szemponttal gazdagította és megújította a hagyományos Mátyás felfogást, valamint számos új eredményt hozott az ország kormányzatának kutatásában.¹⁴ Megemlítendő még Draskóczy István Magyar Századok kötete¹⁵ és Tringli István új szemléletű, a korszakon túli összefoglaló munkája.¹⁶

Zala megyében érdemi összefoglaló a korszakról még nem született. Holub József klasszikussá vált megye–monográfiája nem eseménytörténet, hanem a világi és egyházi igazgatás szemszögéből közelíti meg a középkort.¹⁷ Holub zalai munkásságának nem akadt folytatója az utóbbi évtizedekben, így a megye középkorának kutatásában született eredmények a régészetnek köszönhetők. Vándor László egervári, nagykanizsai, botszentgyörgyi és más zalai várakban végzett feltárásai a késői középkor építkezéseiről, leletanyagáról és azok történeti összefüggéseiről

⁷ TELEKI 1852–1857. Lásd hozzá: PACH 5–28.

⁸ CSÁNKI 1897, 1–200.

⁹ NAGY Imre – VÉGHÉLY Dezső – NAGY Gyula Bp., 1890. 570–630. nr. 294–333.

¹⁰ A továbbiakban MOL DL ill. DF.

¹¹ A Zala Megyei Levéltár Diplomatikai Gyűjteménye XV. 1. Jelzete: ZML DL. – a gyűjteményben 22 olyan oklevél van, amelyen Hunyadi Mátyás a kiadó.

¹² VÁNDOR 1986, 49–75.

¹³ Csak a legfontosabbakat idézzük: E. KOVÁCS 1990. – V. MOLNÁR 1990. – BARTA 1990.

¹⁴ KUBINYI 2001. a régebbi irodalommal – az utolsó postumus összefoglaló: 83–101.

¹⁵ DRASKÓCZY 2000.

¹⁶ TRINGLI 2003, 45–78.

¹⁷ HOLUB 1929.

szolgáltak új eredményekkel.¹⁸ Jelen dolgozat az ismert oklevelek egy részének adataira támaszkodva kísérli meg, hogy elsőként vázoljon fel egy rövid áttekintést a Mátyás–kori Zaláról.

Miután Hunyadi Mátyást 1458. január 24-én királlyá választották néhány nap múlva hazatért Prágából és megkezdte az uralkodást, semmi kétséget nem hagyott afelől, hogy nincs szüksége a fiatal kora miatt kormányzóként mellé rendelt nagybátyjára, Szilágyi Mihályra. Uralkodása három szakaszra osztható.

- 1.) 1458–1464. a hatalom megszilárdítása
- 2.) 1464–1471. reformok, lázadások
- 3.) 1471–1490. teljhatalmú kormányzás, a trónörökösödés kérdése.

Uralkodása első szakaszában nem csak a háborúk okoztak gondokat – ezekkel jelen dolgozatnak nem célja foglalkozni – hanem az elődei alatt a folyamatos anarchiában szétszilárdodott királyi hatalom visszaállítása. A királyi hatalom társadalmi alapjai az 1464. évi koronázás után alakultak át. A király uralkodásának ideje alatt a bárókkal szembeni politikája többször változott. Koronázása után az addig a hatalomból kiszorított főúri családok képviselői újra feltűntek a királyi tanácsban. A hozzá hűséges főúri családokat Mátyás igyekezett maga mellett tartani mind a bárók, mind az udvari méltóságok között. Kormányzati tisztséghez juttatta a Hunyadi ház régi híveit (Kanizsaiak), udvari méltóságokba régi nagybirtokos, de az udvari méltóságig el nem jutott családok tagjait is kinevezte (Gersei Pethő Miklós), megbocsátott az ellentáborból áttérőknek (Alsólendvai Bánffy Miklós).¹⁹

Trónra kerülésekor nem Mátyás volt az ország leggazdagabb földesura, így a nagybirtokállomány tekintélyes részét hatalmában tartó mágnásokkal szemben nehezen érvényesíthette volna az akaratát.²⁰ Engel Pál kutatásaiból ismert, hogy a király uralkodása alatti 32 évben a birtokviszonyok alaposan megváltoztak, a birtokmozgások több mint harmada pedig uralma megszilárdulásának kezdeti idejére esett. Sikerült a királyi hatalom rendelkezése alá vonni magszakadás vagy jószágvesztés címén pl. 90 váruradalmat. A királyi adományok kedvezményezettjei aztán többnyire azok lettek, akiket éppen Mátyás emelt ki a köznemesi vagy jelentéktelenebb bárói családokból: katonák, pénzügyi tisztviselők és természetesen a hozzá hűséges nagyúri famíliák. Ez a tendencia csak uralma utolsó éveitől változott meg, kb. 1482-től minden adományozható birtokot fiának, Corvin János hercegnek juttatott, hogy a trónutódlást elősegítse – mint tudjuk, hasztalan.²¹

Egy megye hatalmi viszonyainak megismeréséhez az uralkodó és az adott megye nemessége közötti viszonyrendszert kell vizsgálni. A megye nemesei kötelességből szolgálták a királyt, aki ezt a szolgálatot jutalmazhatta birtokadomány

¹⁸ VÁNDOR 2001, 49–52.

¹⁹ FÜGEDI 1970. – FÜGEDI 1986, 369–387. – FÜGEDI 2004, 175–192.

²⁰ KUBINYI 2007, 88–89.

²¹ ENGEL 2003, 43–45.

tisztség vagy kiváltság formájában.²² A király a kormányzásba udvari méltóságokra való kinevezéssel több előkelő családot is bevont, kormányzati tisztségekhez juttatta pl. a Hunyadi ház régi híveit. Korai adományleveleiben sokszor szerepelt indokként, hogy a kedvezményezettet apja iránti hűsége és szolgálatai miatt jutalmazza. Udvari méltóságokba olyanokat is kinevezett, akik nagybirtokosok voltak ugyan, de az igazi bárók közé nem tudtak bejutni. Ezenkívül birtokadományhoz és tisztségekhez juttatott kis- és köznemesi családokat.²³

A továbbiakban azt kíséreljük meg áttekinteni, hogy a fentebb vázolt jelenségek hogyan érvényesültek Zalában, melyek voltak azok a családok, amelyekre már királlyá választásakor támaszkodhatott Mátyás, illetve mely családokat emelt fel adományokkal és kiváltságokkal.

Zala megye egyik régi főúri családjából Kanizsai László Hunyadi János hűséges híve volt, harcolt Nándorfehérvárnál is.²⁴ V. László király őt is börtönbe vettette, ahonnan megszökött. (Az Arany János által megénekelte romantikus történet nélkülözi a történeti hűséget.) 1459 és 1461 között erdélyi vajda volt, 1464-ig soproni, vasi és zalai főispán, majd 1464 és 1467 között udvari méltóságot viselt, lovászmester volt.²⁵ Ezenkívül más adományokat is kapott: 1459. április 24-én egy oklevélben a király Kanizsai László erdélyi vajdának és testvérének, Miklósnak adta a királyt illető kamara haszna adót hűségükért.²⁶ 1464. november 9-én pedig egy Boszniában, Zvornik várában keltezett oklevél tanúsága szerint a Veszprém megyei Döbrönte és Pápa várak és a hozzátartozó birtokok mellett zalai falvakat is kapott adományul Kanizsai László lovászmester. Az oklevélben indokként még a Hunyadi Jánosnak tett szolgálatok is szerepelnek.²⁷

Zala megye másik nagy főúri családja az Alsólendvai Bánffyok birtokában voltak már Károly Róbert óta a Zala délnyugati részén lévő Alsólendva és Lenti vára, valamint a hozzájuk tartozó több száz falu összefüggő birtoktömböt alkotva. A megye legjelentősebb birtokállományával rendelkező főúri família tagjai közül Pál ellensége, Miklós pedig kedveltje volt Mátyásnak. A két unokatestvér egymást sem szívlelhette, egy 1460. június 16-án kelt oklevél tanúsága szerint Mátyás figyelmeztette Bánffy Pált, hogy Miklóst sem tisztségében, sem javaiban ne zaklassa, a neki okozott károkat pedig térítse meg.²⁸

Még eben az évben további kedvezményt kapott Miklós, a király 1460. december 12-én kelt oklevélben érdemei elismerésül a következő évre felmentette a

²² TRINGLI 2001, 80–81.

²³ KUBINYI 2007, 88–89.

²⁴ VÁNDOR 1994, 242.

²⁵ KUBINYI 1988/1–2. 205.

²⁶ MOL DL 15354. – Kiadva: ZO II. 297.

²⁷ MOL DL 16078.

²⁸ MOL DL 15461.

kamara haszna adó fizetése alól.²⁹ 1464 és 1466 között udvari tisztséget viselt Bánffy Miklós, pohárnokmester volt, 1466 és 1487 között pedig pozsonyi ispán, tehát a legelőkelőbb bárók egyike.³⁰ Szolgálatiért folyamatosan kapta a kisebb-nagyobb adományokat Zalában is: 1466-ban Bánújfalva birtokon,³¹ 1469-ben pedig Csapi András Kanizsa melletti birtokait.³² Ebben az évben a király nevesítette is érdemeit: a hadjáratokban való részvételt, ill. a diplomáciai utakat, amelyekben az ország érdekeit sikerrel képviselte, ezekért új adományt kapott Lendva és Lenti várakra és azok tartozékaira, valamint a közeli mezővárosok vámjaira, ill. a Mura folyó révjövedelmeire.³³ 1470-ben megkapta a lázadó cseh Jan Giskrától elvett birtokokat.³⁴ (Tringli István kutatásai szerint a Jiskra névalak helyesebb.³⁵) 476-ban tagja volt a Nápolyba menő, Beatrixot megkérő követségnek,³⁶ de többször is látott el diplomáciai feladatokat annak ellenére, hogy mint ezt egy maliciózus megjegyzésből tudjuk, nem tudott latinul (1469-ben Velencében, 1473-ban Milánóban, 1477-ben a német császárnál, 1486-ban pedig Ulászló cseh királynál járt követségben).³⁷ 1471-ben Arad megye ispáni tisztét kapta meg a meglévő pozsonyi ispánság mellé.³⁸ 1472-ben újabb kisebb zalai birtokok következtek: Szentpéterfölde, Ártánháza és Hernyék.³⁹ 1481-ben újabb kiváltságot kapott a királytól: Lendva környéki birtokainak falvait 5 évre felmentették az adó fizetése alól, mert egy német betörés vagy pusztítás végzett a területen.⁴⁰

Holub József hozzáfűzött magyarázata szerint, ez akkor történhetett, amikor Beckensloer János esztergomi érsek az osztrák császárhoz szökött és Steierországban megvert egy magyar csapatot, és azt magyar területre is üldözték.⁴¹

A király 1483-ban Miklósnak és testvérének, Jakabnak a vörös viasz (*cera rubra*) használatának a jogát adományozta, valamint azokat a kiváltságokat, amelyekkel a „többi szabad és örökös *comes* él” (*comites liberi et perpetui*).⁴² 1487-ben azonban a király kedvelt hívét börtönbe csukatta. Ennek magyarázatául azt a

²⁹ MOL DL 15527.

³⁰ KUBINYI 1988, 203.

³¹ MOL DL 16435.

³² MOL DL 16908. – Kiadva: NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 307.

³³ MOL DL 16853

³⁴ ENGEL 2003, 55.

³⁵ TRINGLI 2003, 44.

³⁶ E. KOVÁCS 2002, 230–233.

³⁷ FRAKNÓI 1890, 1–3.

³⁸ MOL DL 17154.

³⁹ MOL DL 17395

⁴⁰ MOL DL 18533. és 81857.

⁴¹ HOLUB 1929, 293. 62. jz.

⁴² TELEKI 1852–1857. 12. kötet. 238–240. – KUBINYI 1983, 170.

romantikus okot hozták fel, hogy Mátyás szemet vetett Bánffy feleségére, Sagani Margit lengyel hercegnőre, aki erre őt hazaküldte Alsólendvára.⁴³ 1488-ban, kiszabadulása után vigaszdíjként kapta meg testvérével együtt Verőce örökös főispánságát.⁴⁴

A Gersei Pethő család sohasem tartozott a nagyhatalmú bárók közé, de Zala és Vas megyében jelentős birtokokkal rendelkeztek és a megye vezetői között is folyamatosan szerepeltek. Később, a Jagelló-korban és Mohács után is a megye állandó hivatalviselő famíliái közé tartoztak.⁴⁵ Gersei Pethő Miklós zalai főispánként szolgálataiért 1459. május 23-án kapott engedélyt a királytól arra, hogy a Vas megyei Márványkőn meglévő fából készült várát újjáépíthesse.⁴⁶

A király tisztaban volt a várépítés jelentőségével, mint ezt már az említett Petrus Ransanus is megjegyezte.⁴⁷

Pethő Miklós Mátyás kedvelt híveként gyakran tartózkodott Budán az udvarban, ezért is vásárolhatott itt 1460-ban egy kis kőházat 200 arany forintért.⁴⁸ 1461-ben pohárnokmesteri tisztséget viselt.⁴⁹ 1464-ben kétszer is részesült a család birtokadományban: a Zala megyei Börönd és Csatár,⁵⁰ valamint Petend birtokon,⁵¹ 1476-ban pedig Gulács birtokot kapták meg.⁵² Gersei Pethő Miklós is tagja volt a Beatrixért menő lánykérő küldöttségnek.⁵³

A Mátyás által felemelt új arisztokrácia jellegzetes képviselője volt a köznemesi származású Egervári László, aki valószínűleg nagybátyja Várdai István kalocsai érsek támogatásával juthatott be a királyi udvarba.⁵⁴ Pályája bácsi várnagyként indult a század hetvenes éveiben, majd váradi várnagy és bihari főispán lett.⁵⁵ 1475-ben nevezte ki a király Zala megye főispánjává,⁵⁶ 1476 és 1482 között pedig horvát–szlávón–dalmát bánként védte a Délvidéket.⁵⁷ Egy 1476. október 15-én kapott a királytól engedélyt arra, hogy Egerváron és a közeli Fancsikán, ahol

⁴³ KUBINYI 2007, 94.

⁴⁴ KUBINYI 1983, 170.

⁴⁵ BILKEI 2000, 9–21. ill. Címtár – passim.

⁴⁶ MOL DL 93296.

⁴⁷ BALOGH 1985, 192.

⁴⁸ MOL DL 93303.

⁴⁹ KUBINYI 1988, 206.

⁵⁰ NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 301.

⁵¹ MOL DL 56785.

⁵² MOL DL 56793. – Kiadva: NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 317.

⁵³ Adataiban hasznos munka: SZATLÓCZKI 2002, 59–72.

⁵⁴ SRÁGLI – VÁNDOR 2001, 21–35.

⁵⁵ SRÁGLI – VÁNDOR 2001, 21–22.

⁵⁶ MOL DL 17720.

⁵⁷ KUBINYI 1988, 204.

korábban is vár állott, a romokat újjáépíthesse.⁵⁸ Ez a várkastély Zala megye legjelentősebb reneszánsz építészeti emléke.⁵⁹ A kastély után ferences kolostort és Fancsikán emlékkápolnát is építtetett. Ezeken az építkezéseken egy sajátos technológiát alkalmazó, égetett agyag idomtégglákat használó építőműhely dolgozott, aminek mesterei Ausztriából érkeztek.⁶⁰ Közben jelentős mértékben gyarapodott a tulajdonában lévő birtokállomány, felesége Rozgonyi Klára révén pedig az akkori arisztokrata családok nagy részével rokoni kapcsolatba került.

Mátyás halála után is jelentős tisztségeket viselt, 1493-tól tárnokmester volt. Haláláról Mátyás udvari történetírója, az itáliai Antonio Bonfini is megemlékezett, Egervári Lászlót „derék és páratlan eszű férfiúnak” nevezvén teljes joggal, hiszen humanista műveltségét a vár könyvtárában őrzött 16 kötet is bizonyítja.⁶¹ Halála után a család hírnevét unokaöccse, Bereck vitte tovább, aki a horvátországi Tinnin (Knin) püspöki tiszttét viselte.⁶²

Néhány évvel később, 1480. szeptember 1-jén, éppen a király zalai tartózkodásának idején, a perlaki táborban Mátyás újabb várépítési engedélyt adott a Bajnai Both családnak, hogy zalai vagy somogyi birtokukon javaik védelmére fából vagy kőből castellumot építhessenek.⁶³ A vár a Nagykanizsa melletti Botszentgyörgyön épült fel, régészeti kutatásokból ismerjük. A várkastélyról, annak szerkezetéről, berendezéséről egy néhány évtizeddel későbbi osztálylevél alapján alkothatunk képet, eszerint a várkastély védelmi célokat is szolgáló reprezentatív központi lakóépülettel bíró építmény lehetett, amelynek hajdani gazdag berendezésére az ásátások során előkerült mázas későgótikus kályhacsempék és a díszes bronz könyvsarok is utal.⁶⁴ Építtetőjét, Bajnai Both Jánost a tehetős zalai köznemes Csapi András Apollónia nevű fiúsított lányával kötött szerencsés házassága emelte ki a köznemességből. Őt és testvérét, Andrást Mátyás diplomáciai és katonai érdemeiért fogadta szolgálatába és így emelkedtek a bárók közé.⁶⁵

Andrást 1483-ban egy oklevél *aulicus noster*-ként említi.⁶⁶ 1489. május 8-án pedig egy oklevélben mint a délvidéki Medve várának kapitánya (1491-ig viselte ezt a tisztséget) megesküdött, hogy az illető várat Mátyás halála után megőrzi és átadja Corvin János hercegnek.⁶⁷

A fentiekén kívül egyébként még egy zalai várépítési engedélyről van tu-

⁵⁸ MOL DL 45666.

⁵⁹ DEGRÉ – GERGELYFFY – VALTER – VÁNDOR 1979.

⁶⁰ VÁNDOR 1986, 49–75.

⁶¹ SRÁGLI – VÁNDOR 2001, 21–35.

⁶² NÉMETH 1978, 55.

⁶³ MOL DL 18903. – HORVÁTH 2005, 10 – 19.

⁶⁴ VÁNDOR 1992, 206–207. – VÁNDOR 1995.

⁶⁵ KUBINYI 2003.

⁶⁶ TELEKI 1852–1857. 12. kötet. 251.

⁶⁷ MOL DL 37663.

domásunk: 1483-ban Mátyás király udvari familiárisának, Varasdi Mihálynak engedélyt adott, hogy a Muraközben Savarjevecz birtokon erősséget építhessen.⁶⁸

Itt, a zalai főrangúak között kell megemlíteni az élete utolsó éveiben zalai vá lett Csáktornyai Eruszt Jánost, Mátyás pénzügyi reformjának megalkotóját és kivitelezőjét.⁶⁹

A bécsi zsidó, majd Budán kikeresztelkedő kereskedőről pontosan nem ismert, hogy hogyan került a király környezetébe. 1462-ben Mátyás egyik udvari beszállítója, 1464-ben harmincadispán, 1466-ban körmöci kamaraispán, majd 1467-től haláláig, 1476-ig kincstartó volt.⁷⁰ Közben 1470-ben Turóc megye örökös főispánságát,⁷¹ majd 1474-től a szlavón báni tisztséget is megkapta.⁷² A tisztségek mellé nemességet és birtokokat is kapott, a muraközi uradalom véglegesen csak 1480 körül került a család birtokába, de már előtte, az 1460-as években is az övé volt Csáktornya,⁷³ egy 1474. január 24-én kelt oklevél pedig „a királyi felség Csáktornyan tartózkodó kincstartóját, a nagyságos Eruszt János urat” említi.⁷⁴ Az is feltételezhető, hogy magával a királlyal is rokoni kapcsolatban állhatott, mert Mátyás két oklevélben is *compater*-nek, azaz komájának nevezte Eruszt Jánost.⁷⁵

1477-ben a király öt és fiait, a hasonló nevű Jánost és Zsigmondot, a pécsi püspököt meg is erősítette Csáktornya birtokában.⁷⁶ Eruszt Jánosnak egyébként ismert a budai káptalannál 1477-ben átirrt végrendelete.⁷⁷

Jóllehet Mátyás is kénytelen volt a bárókra támaszkodni, számtalan kis- és köznemesi családról tudunk, akik az ő uralkodása idején emelkedtek ki a köznemességből és az ő adományai révén alapozták meg további vagyonukat és igazolhatóan néhány évtized alatt a születő autonóm vármegye hivatalviselői familiáivá váltak több generáción keresztül. Mátyás szívesen emelt fel köznemesi családokat is a méltóságviselők közé, így kezdték karrierjüket pl. Báthory István, Szapolyai Imre, Magyar Balázs és Kinizsi Pál. Zalából középnemes ilyen magasra nem jutott el, de jó néhány birtok és kiváltságadományról tudunk.

1458. június 26-án Enyerei Pogány Dénes új adományt kapott néhány Enyere környéki birtokra,⁷⁸ majd két évtized múlva a család egyik tagja Pogány Péter, akít a későbbiekben már csébi előnévvel ismerünk, 1480. november 18-án új

⁶⁸ HOLUB 1929, 308.

⁶⁹ MADZSAR 1918, 56–71. – Fedeles Tamás segítségét köszönöm.

⁷⁰ GYÖNGYÖSSY 2003, 46–60., 252.

⁷¹ KUBINYI 1982, 170.

⁷² KUBINYI 1988, 204.

⁷³ HOLUB 1929, 127.

⁷⁴ NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 313.

⁷⁵ TELEKI 1852–1857. 11. kötet. 506. ill. 519.

⁷⁶ MOL DL 18143. – KUBINYI 2001, 302–319.

⁷⁷ NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 320.

⁷⁸ NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 295.

adományt kapott ezekre a birtokokra. Az oklevél érdekessége az a kitétel, hogy az adományozás Beatrix királyné jóváhagyásával történt.⁷⁹ Ennek a Mátyás által fel-emelt családnak az egy nemzedékkel későbbi tagja volt az a Zsigmond, akinek a karrierje nagyon fiatalon Mátyás udvarában indult és a Jagellók alatt teljesedett ki. Volt királyi zászlótartó, máramarosi sókamaraispán, a királyi tábla ülnöke, szlavóniai dikátor, élete Mohács mezején fejeződött be.⁸⁰

A Vas és Zala megyékben birtokos Nádasdi Darabos köznemesi família is több adományban részesült. 1459. szeptember 7-én adta a király a család László nevű tagjának valamint Molnári Püspök Domokosnak fele–fele arányban Zalasabar, Palkonya, Ung és Bagota birtokokat.⁸¹ Ugyanezen a napon Nádasdi Darabos László hadiérdemei fejében, amelyeket a törökkel való háborúban szerzett, a király vámszedési jogot is juttatott neki és társainak azzal a feltétellel, hogy a birtok területén lévő folyókon és mocsarakon hidakat állítanak fel és azokat karban tartják.⁸² (Ezt a kiváltságot egy 1462. június 23-án kelt oklevél megerősítette.⁸³) Ezenfelül még néhány hónap múlva, 1462. augusztus 5-én László és osztályos testvérei mentességet kaptak a kamara haszna és a nyestbőradó (*mardurina*) fizetése alól. Az indoklásban itt is szerepel a Hunyadi Jánosnak hajdan tett szolgálat.⁸⁴ 1463. április 25-én pedig a budai káptalan, mint hiteleshely jelentette a királynak, hogy Nádasdi Darabos Lászlót beiktatta a neki adományozott Zala megyei Szőlős birtokba.⁸⁵

A megye Mátyás alatt felemelkedett ismert köznemesi családjai közül az Ákosházi Sárkányokat érdemes még megemlíteni. A család Bertalan nevű tagját 1463-ban királyi *aulicus*-nak nevezi egy oklevél.⁸⁶ 1470. december 9-én Mátyás ugyanennek a Bertalannak és testvérének, Benedeknek, akiket most familiárisainak nevez az oklevélben, birtokokat adományozott Babosdöbréte, Mindszent, Tordafalva, Lengyel és Csősz falvakban.⁸⁷ 1482. február 13-án hatalmaskodási ügybe keveredtek a testvérek. Guti Ország Mihály nádor vizsgálatra szólította fel a kapornaki konventet Szentbalázi Zele Tamás és Antal kérésére, amely szerint a Sárkányok a panaszosok birtokain hatalmaskodtak, erdejükből szelídigesztenyét loptak, amit a budai piacon a saját hasznukra eladtak.⁸⁸

Később, 1483. szeptember 10-én már arról szól egy oklevél, hogy a Sárká-

⁷⁹ NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 324.

⁸⁰ BÓNIS 1971, 349.

⁸¹ MOL DL 94205.

⁸² MOL DL 44921 – Kiadva: NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 299.

⁸³ MOL DL 94219.

⁸⁴ MOL DL 94212.

⁸⁵ NAGY – PAUR – RÁTH – VÉGHÉLYI 1865, nr. 233.

⁸⁶ MOL DL 102 984

⁸⁷ NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 310.

⁸⁸ MOL DL 67851

nyok átpártoltak a német császárhoz, így hűtlenségük miatt a király a törzsbirtokuknak számító Buzádszigetet és más birtokukat elvette tőlük és a már említett Alsólendvai Bánffy Miklós pozsonyi ispánnak, valamint Batthyányi Boldizsár kőszegi kapitánynak adományozta.⁸⁹ Ez a Buzádszigeten, későbbi nevén Sárkányszigeten állt a család 15. század végi rezidenciája, a szomszédos Hahóton pedig nemesi udvarházuk is volt.⁹⁰

A család szintén Zala megye állandó hivatalviselő familiái közé tartozott, a Mátyás-kori felemelkedés után egyik tagjuk, az említett Bertalan fia, Ambrus egyéni tehetsége révén eljutott a bárók közé. Volt zalai főispán és országos tisztséget is viselt, a Jagelló korban néhány évig országbíró volt, ő is a mohácsi csatában esett el.⁹¹

A fentebb már említett, Zalában tehető köznemesi családként számon tartott Szentbalázi Zele család Péter nevű tagját a király a csehek, németek és más ellenségekkel szemben tanúsított vitéz magatartását figyelembe véve részesítette birtokadományokban Molnári, Szerdahely és Szentmihály falvakban még uralkodása kezdetén, egy 1460. szeptember 9-én kelt oklevél tanúsága szerint.⁹² Évekkel később 1482. április 11-én ugyanezen család tagjainak, Antalnak és Mártonnak új adománylevelet adott ki ezekre a birtokokra, mert a rájuk vonatkozó oklevelek egy török támadásban elpusztultak. Az adományozó oklevél egy 1479-ben Zala megye déli részét ért első török betörés emlékét őrizte meg, amikor felégették Molnári, Szentmiklós és Szerdahely birtokokat.⁹³

„Hivatali” szolgálatokért is lehetett birtokhoz jutni, amikor Leoncius János, a zalavári apátság akkori gubernátora 1479-ben adományt kért Szegfalui Szegi Péter zalavári várnagynak, a király szolgálataiért neki is ajándékozta Szegfalu, Eger és Kál bizonyos birtokrészeit.⁹⁴

A birtokadományozások mellett a királyi kegynyilvánítás többi formájára is találhatók példák a Mátyás-kori Zalában. Mindössze két vásártartási privilégiumot ismerünk ebből a korból, bizonyára több volt.⁹⁵ 1470. december 11-én adott a király Tarnócai Benedek kérésére az ő Belic nevű birtokára a Zala megyei Drávamuraközben évi két országos vásár tartására privilégiumot.⁹⁶ 1474. június 21-én pedig a király udvari orvosának, Aquileiai Angelusnak a zalavári apátság kormányzójának kérésére átírta a korábbi kiváltságleveleket és az apátságnak keddi

⁸⁹ NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 330.

⁹⁰ KVASSAY 2002, 127–132.

⁹¹ KUBINYI 1994, 263–289. – BILKEI 1994, 3–16.

⁹² MOL DL 15500.

⁹³ MOL DL 18652. – Kiadása: TELEKI 1852–1857. 12. köt. 215–216. „*sevissimi Turci limites ipsius regni nostri, presertim comitatum Zaladiensem...subintrarant*”

⁹⁴ FÜSSY 1902, 100. ill. Oklevéltár nr. 59.

⁹⁵ KUBINYI 2001, 53–60.

⁹⁶ MOL DL 94249.

napokra vásártartási jogot adományozott, ezt később 1526. április 5-én Nádasdy Tamás, az apátság akkori világi kormányzója kérésére Jagelló Lajos király is megerősítette.⁹⁷

A Mátyás korában még nem túlságosan gyakran adományozott címereslevelek egyik kedvezményezettje éppen egy zalai köznemesi család volt. 1477. június 25-én állították ki Budán Dely Péternek és családjának armálisát nem részletezett hűséges szolgálataikért.⁹⁸

Végül Mátyás társadalompolitikájának még egy jelenségére hozunk zalai példákat. Általános tendencia volt a korabeli Európában a központosított hatalom igénye a jogtudó emberekre. Nem volt ez másképpen nálunk sem, Mátyás jogi, pénzügyi és kancelláriai reformjaihoz sok jogban jártas emberre volt szükség. Bónis György kutatásaiból ismert, hogy a központi bíróságok, hivatalok köznemesi származású személyzetének nagy részét a Dunántúl adta. Közülük az alábbiak voltak zalai kötődésűek: Háshágyi István alországbírói ítélmester (1470–1493) és Szentjakabi Chernel Péter kúriai jegyző. Számukra a jogtudó értelmiségi pálya a társadalmi felemelkedés útját jelentette.⁹⁹

Mátyás egyetemalapítási kísérleteinek bemutatása illetve a középkori egyetemjárás kérdése nem tartozik jelen dolgozat témájába. Az viszont megállapítható, hogy az ő uralkodása alatt jutottak el legnagyobb számban zalaiak a szomszédos országok egyetemeire.

A bécsi egyetemre az alábbi zalai származású hallgatók iratkoztak be Mátyás korában:¹⁰⁰

Lendvai Jakab	1458.
Csesztregi Imre	1459.
Kanizsai Simon	1465.
Szepetneki István	1466.
Gersei Pethő György	1469.
Bagodi Jakab	1476.
Zalai András	1480.
Háshágyi Ferenc	1486.
Egervári Bereck	1486.
Bagodi János	1487.
Kapornaki Márton	1487.

Külön tanulmány és további kutatások feladata azzal foglalkozni, hogy az egyetemjárásból hazatértek hol és hogyan hasznosították ott szerzett tudásukat. A

⁹⁷ ZML XV. 1. Dl. 29 – Kiadva: NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890. II. 315.

⁹⁸ BILKEI – KAPILLER – MOLNÁR 2004, 32–33.

⁹⁹ BÓNIS 1971, 298–305.

¹⁰⁰ BILKEI 1990, 29–48. Lásd még hozzá: TÜSKÉS 2008, 206–271.

már említett Egervári Bereck pályáját ismerjük, ő Egervári László korán egyházi pályára lépett unokaöccse volt. A horvátországi Tinnin (Knin) püspöke volt, élete utolsó éveiben Egerváron élt.¹⁰¹

Zala megye a középkorban megszokott közigazgatási és jogszolgáltatási feladatait az addig megszokott módon végezte az 1486-os törvényi szabályozásig.¹⁰²

1467-ben több más megye között Zala is azzal a kéréssel fordult a királyhoz, hogy mentse fel őket a nádori közgyűlések tartása alól, amely régi jogszokást éppen Mátyás elevenített fel 1464. évi koronázása után. A régi jogszokás felújítása a „gonosztevőkkel” (akik alatt többféle jogellenes cselekményt elkövetők értendők) való leszámolás és a bírságok behajtása volt. Az így befolyt pénz a kincstárba vándorolt, ennek összegét azonban adóval megválthatták. Valószínűleg ezt tette Zala megye is, miután a király 5 évre mentességet adott nekik a közgyűlések tartása alól.¹⁰³ Az 1486. évi törvény, a *Decretum maius* aztán végleg eltörölte a nádori közgyűléseket, növelve a kúriai bíraskodás hatékonyságát és megkísérelve a hatalmaskodások visszaszorítását.¹⁰⁴

A király az osztrák császárral való megromlott viszonya miatt a délnyugati megyéket féltve ezek élére, köztük Zalába is, katona főispánokat nevezett ki. Továbbá a király az 1480-as években néhány általa felemelt hívének adta több megye egyidejű főispánságát, a kezükbe adott nagy hatalomért azt várta cserébe, hogy támogatják fia trónöröklését.¹⁰⁵

Már Holub József kutatásaiból ismertek név szerint Zala főispánjai Mátyás korában.¹⁰⁶

- 1458. Kanizsai László lovászmester, Vas megye főispánja
Kanizsai Imre
- 1459. Szécsi János
Kanizsai László erdélyi vajda és
Gersei Pethő Miklós, Vas megye főispánja
- 1460–1466. Kanizsai László és Miklós
- 1470–1471. Szécsi Miklós lovászmester, Vas megye főispánja
- 1473–1475. Telegdi Oroszlános János zalavári apát
- 1475–1478. Egervári László
- 1478–1484. Kinizsi Pál
- 1487–1490. Kevendi Székely Jakab pettaui kapitány

¹⁰¹ SRÁGLI – VÁNDOR 2001.

¹⁰² TRINGLI 2001, 31–50.

¹⁰³ HOLUB 1929, 190–191.

¹⁰⁴ TRINGLI 1998, 3–7.

¹⁰⁵ KUBINYI 1983, 169–180.

¹⁰⁶ HOLUB 1929, 468–473. – Ugyanott az alispánok névsora is.

A megye alispánjai Holub József megállapítása szerint ebben az időben a főispánok familiárisai közül kerültek ki,¹⁰⁷ névsorukat végignézve felismerhetők köztük a Mátyás korában kialakult, generációkon át hivatalviselő famíliák nevei (Ormándi, Háshágyi, Hosszútóti, Terjék stb.)

A megye jogéletében fontos szerepet betöltő zalavári és kapornaki bencés konventek hiteleshelyei okleveleik tanúsága szerint Mátyás korában már a kialakult gyakorlatnak és a *Decretum maius* módosításainak megfelelően folyamatosan végezték munkájukat.¹⁰⁸ Leggyakrabban a hiteleshelyeken megszokott ügyek fordultak elő, pl. a kapornaki konvent jelentései Mátyás király mandatumaira Gyömrő birtokon végzett birtokba iktatásokról,¹⁰⁹ a Bánffyak által Kutas faluban elkövetett hatalmaskodás kivizsgálásáról,¹¹⁰ vagy Szentgróti Ágota leánynegyedének kiadásáról.¹¹¹ A kapornaki konvent, mint hiteleshely írta át 1487-ben Mátyás három évvel korábbi oklevelét is, amelyben a zalavári apát a király előtt a balatonhídvégi révjogot örökbérletbe adta évi 31 magyar arany forintért Báthori István országbírónak és Báthori Andrásnak.¹¹² A kapornaki apátságot az akkori kormányzó, István püspök kérésére pedig a király két oklevéllel is megerősítette, mintegy új adományként Kapornak mezőváros és a hozzátartozó birtokok tulajdonában.¹¹³

A középkori megyének fontos szerepe volt a királyt illető kamara haszna adó és a hadiadó behajtásában is. Mátyás korában az ország hat adózási kerületre volt felosztva. Az adóbeszedés úgy történt, hogy a megszavazás után a rovók az egyes megyékben a szolgabírák segítségével összeírták az adófizető portákat, majd az ő kezeikhez rótták le az adót a sedria színhelyén. Mivel sokan élveztek mentességet ez alól az adó alól (az előbbieken erről már volt szó), Mátyás ezen a néven megszüntette 1467-ben és a királyi kincstár adója néven újra bevezette, így már nem vonatkoztak rá az addigi mentességek.

A hadiadót is hasonló módon hajtották be. 1474 után a rovókat a gazdagabb megyebéli nemesek közül választották ki, ekkor Zalában Sárkány Bertalan és Tompa László végezték ezt a feladatot. A hátralékosok, akik között Újlaki Miklós bosnyák király, a Gersei Pethők, a zalavári apát és a Szentgróti család tagjai is ott voltak, két hét türelmi időt kaptak a tartozás rendezésére, ha ekkor sem fizettek, 3 márkára büntették őket.¹¹⁴ 1476-ban a király küldött két rovót Zalába, akik hasonlóan 3 márkára büntették a tartozókat. Hátralékosok mindig voltak, ezt Mátyás egy 1477. augusztus 12-én kelt okleveléből is tudjuk, amely szerint a király utasította a

¹⁰⁷ HOLUB 1929, 442–446.

¹⁰⁸ BILKEI 2008.

¹⁰⁹ ZML DL 75 (1464) és 77 (1465).

¹¹⁰ ZML DL 102 (1490).

¹¹¹ ZML DL 103 (1490).

¹¹² ZML DL 97.

¹¹³ ZML DL 429. – NAGYFALUSY 1942, 91–92.

¹¹⁴ HOLUB 1929, 289–290.

megye fő és alispánjait, hogy a kirendelt hadiadót mindenkin hajtsák be, ne csak a szegényebektől, hanem a tehetősebbektől is, azok se vonják ki magukat az ország védelmére rendelt adó megfizetése alól.¹¹⁵ A hadiadó megfizetése alól egyébként az 1478. évi törvény alapján mentesek voltak a nagyon szegények, vagy a telkek pusztulása miatt elszegényedettek. Ilyen eset miatt kapott Bánffy Miklós 1481-ben adómentességet, amikor a német csapatok betörése miatt Lendva környéki birtokán néhány falu elpusztult.¹¹⁶

A hadiadó behajtása nem ment mindig konfliktusmentesen. 1472. december 11-én Mátyás király oklevelet intézett Veszprém megye hatóságához egy ilyen eset kivizsgálására utasítva őket. Az előző év december 21-én Szapolyai István, akinek a király átengedte a hadiadó Zala megyére vonatkozó részének behajtását, kiküldte familiárisait Szörcsöki Hanyi Antalt és Kisfaludi Lászlót. Azok úton Zalába, Szörcsök faluban megszálltak, ekkor a somlói vár várnagyai Rádi Benedek és Osztopáni Zöld István urak, Garai Jób megbízásából felfegyverzett embereikkel rátámadtak az adószedőkre, Hanyi Antal kúriáját feldúlták, Kisfaludi Lászlót Somló várába magukkal vitték, megkínózták és arra kényszerítették, hogy az adószedést elrendelő királyi megbízó oklevelet megegye. A király elrendelte, hogy a környék nemeseinek részvételével tartsanak sedriát, ahol tanúvallatás formájában vizsgálják ki az ügyet, a nevezetteket pedig idézzék meg a királyi személyes jelenlet bírósága elé.¹¹⁷

LEVÉLTÁRI RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

MOL DL Magyar Országos Levéltár Diplomatikai Levéltár
MOL DF Magyar Országos Levéltár Diplomatikai Fényképgyűjtemény
ZML DL Zala Megyei Levéltár Diplomatikai Gyűjteménye

BIBLIOGRÁFIA

BALOGH 1985

BALOGH Jolán: *Mátyás király és a művészet*. Budapest, 1985.

BARTA 1990

BARTA János: *Mátyás király 1458–1490*. (BARTA János) Budapest, 1990.

BILKEI 1990

BILKEI Irén: A középkori és kora újkorai egyetemjárás és litterátus műveltség történetéhez Zalában. In: *Művelődéstörténeti tanulmányok*. (szerk. TURBULY Éva) Zalai Gyűjtemény 31. 1990, 29–48.

¹¹⁵ MOL DL 25334. – Kiadva: NAGY – VÉGHELY – NAGY 1890. II. 321.

¹¹⁶ HOLUB 1929, 293–294.

¹¹⁷ MOL DL 17403.

BILKEI 1994

BILKEI Irén: Okleveles adatok az Ákosházi Sárkány család XVI. századi történetéhez. In: *Zalai történeti tanulmányok*. (szerk. BILKEI Irén) Zalai Gyűjtemény 35. Zalaegerszeg, 1994, 3–16.

BILKEI 2000

BILKEI Irén: Zala megye közigazgatása a kezdetektől 1541–ig. In: *Zala megye archontológiája 1138–2000*. (szerk. MOLNÁR András) Zalai Gyűjtemény 50. Zalaegerszeg, 2000, 9–21.

BILKEI – KAPILLER – MOLNÁR 2004

BILKEI Irén – KAPILLER Imre – MOLNÁR András: *Armálisok. Nemesi címereslevelek a Zala Megyei Levéltár gyűjteményéből 1477–1898*. Zalaegerszeg, 2004, 32–33.

BILKEI 2008

BILKEI Irén: A zalavári és a kapornaki konventek hiteleshelyi működése a Mohács utáni évtizedekben. In: *Loca credibilia. Hiteleshelyek a középkori Magyarországon*. (szerk. BILKEI Irén – FEDELES Tamás) Egyháztörténeti tanulmányok IV. Pécs, 2008. 89–134.

BÓNIS 1971

BÓNIS György: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Budapest, 1971.

CSÁNKI 1897

CSÁNKI Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* III. kötet Bp., 1897. 1–200.

DEGRÉ – GERGELYFFY – VALTER – VÁNDOR 1979

DEGRÉ Alajos – GERGELYFFY András – VALTER Ilona – VÁNDOR László: *Az egervári vár története*. Zalaegerszeg, 1979.

DRASKÓCZY 2000

DRASKÓCZY István: *A tizenötödik század története*. Budapest, 2000.

E. KOVÁCS 1990

E. KOVÁCS Péter: *Matthias Corvinus*. Budapest, 1990.

E. KOVÁCS 2002

E. KOVÁCS Péter: Magyarország és Nápoly politikai kapcsolatai a Mátyás–korban. In: *Tanulmányok Szakály Ferenc emlékére* (szerk. FODOR Pál et alii) Budapest, 2002, 230–233.

E. KOVÁCS 2008

E. KOVÁCS Péter: *Mátyás, a reneszánsz király*. Budapest, 2008.

ENGEL 2003

ENGEL Pál: A magyar világi nagybirtok megoszlása a 15. században. In: *Honor, vár, ispánság* (szerk. CSUKOVITS Enikő) Budapest, 2003, 43–45., 55

FÜGEDI 1970

FÜGEDI Erik: A XV. századi magyar arisztokrácia mobilitása. *Történeti Statisztikai füzetek*. Budapest, 1970.

FÜGEDI 1986

FÜGEDI Erik: *Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése*. Budapest, 1986.

FÜGEDI 2004

FÜGEDI Erik: *Uram, királyom... A XV. századi Magyarország hatalmasai*. Budapest, 2004.

FÜSSY 1902

FÜSSY Tamás: *A zalavári apátság története. A Pannonhalmi Szent-Benedek-rend története VII.* Budapest, 1902.

FRAKNÓI 1890

FRAKNÓI Vilmos: Mátyás király magyar diplomatái. X. Bánfi Miklós. *Századok* 33, 1890, 1–3.

GYÖNGYÖSSY 2003

GYÖNGYÖSSY Márton: *Pénzgazdálkodás és monetáris politika a késő középkori Magyarországon*. Doktori mestermunkák. Budapest, 2003.

HOLUB 1929

HOLUB József: *Zala megye története a középkorban*. Pécs, 1929.

HORVÁTH 2005

HORVÁTH Richárd: Középkori kastélyépítési engedélyek Somogy Megyéből. *Castrum* 2005/1, 13–22.

KUBINYI 1983

KUBINYI András: A megyésispánságok 1490-ben és Corvin János trónörökösödésének problémái. Adatok a veszprémi püspök örökös főispánsági joga felfüggesztéséhez. *A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei* 16. 1982 (1983) 169–179.

KUBINYI 1988

KUBINYI András: Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idejében. *Századok* 122, 1988/1–2. 205.

KUBINYI 1994

KUBINYI András: Egy üzletelő diplomata és várúr Mohács előtt: Ákosházi Sárkány Ambrus. In: *Gerő László nyolcvanötödik születésnapjára. Tanulmányok*. (szerk. PAMER Nóra) Budapest, 1994, 263–289.

KUBINYI 2001

KUBINYI András: Ernuszt Zsigmond pécsi püspök rejtélyes halála és hagyatékának sorsa. (A magyar igazságszolgáltatás nehézségei a középkor végén). *Századok* 135/2, 2001, 302–319.

KUBINYI 2001a

KUBINYI András: *Mátyás király*. Tudomány – Egyetem, Budapest, 2001.

KUBINYI 2001b

KUBINYI András: Vásárok a középkori Zala megyében. In: *Zala megye ezer éve* (főszerk. VÁNDOR László) h. n. é. n. /Zalaegerszeg, 2001/ 53–60.

KUBINYI 2007

KUBINYI András: Hunyadi Mátyás, a személyiség és a király. *Aetas* 22, 2007/3, 83–101.

KVASSAY 2002

KVASSAY Judit: A középkor (14–16. század) világi és egyházi emlékei Zalában. In: *Központok a Zala mentén. A Göcseji Múzeum állandó kiállítása. Katalógus.* (főszerk. VÁNDOR László) Zalaegerszeg, 2002, 127–132.

MADZSAR 1918

MADZSAR Imre: Ernuszt János és háza Budán. *Századok* 52, 1918, 56–71.

NAGY – PAUR – RÁTH – VÉGHÉLYI 1865

NAGY Imre – PAUR Iván – RÁTH Károly – VÉGHÉLYI Dezső: *Hazai okmánytár* I. Győr, 1865.

NAGY – VÉGHÉLY – NAGY 1890

Zala vármegye története. Oklevéltár II. kötet. (szerk. NAGY Imre – VÉGHÉLY Dezső – NAGY Gyula Budapest, 1890.

NAGYFALUSY 1941

NAGYFALUSY Lajos: *A Kapornaki Apátság története I–II.* Kalocsa, 1941.

NÉMETH 1978

NÉMETH József: Adatok Zala megye kulturális emlékeiből I. Középkor. *Zalai Gyűjtemény* 8, 1978, 47–60.

RANSANUS 1985

RANSANUS, Petrus: *A magyarok történetének rövid foglalata* (kiadja: BLAZOVICH László és SZ. GALÁNTAI Erzsébet) Budapest, 1985.

RÁZSÓ – V. MOLNÁR 1990

RÁZSÓ Gyula – V. MOLNÁR László: *Hunyadi Mátyás. Emlékkönyv Mátyás király halálának 500. évfordulójára* (szerk. RÁZSÓ Gyula – V. MOLNÁR László) Budapest, 1990.

SRÁGLI – VÁNDOR 2001

SRÁGLI Lajos – VÁNDOR László: *Egervár.* Száz magyar falu könyvesháza. Budapest, 2001, 21–35.

SZATLÓCZKI 2002

SZATLÓCZKI Gábor: *A Tátika vár története. A Gersei Pethő család és tátikai váruradalmuk története.* Zalaszántó, 2002, 59–72.

TELEKI 1852–1857

TELEKI József: *Hunyadiak kora Magyarországon* I–XII. kötet. Pest, 1852–1857. (A továbbiakban TELEKI és kötetszám)

PACH

PACH Zsigmond Pál: A Mátyás-kérdés történetéből in: *Hunyadi Mátyás 5–28.*

TRINGLI 1998

TRINGLI István: Jagelló-kori levelesítő jegyzék Zalából. *Levéltári Közlemények* 69. (1998) 1–2. szám. 3–7.

TRINGLI 2001a

TRINGLI István: Pest megye a késő középkorban. In: *Pest megye monográfiaja I/2. A honfoglalástól 1686-ig.* (szerk. ZSOLDOS Attila) Budapest, 2001. 80–81.

TRINGLI 2001b

TRINGLI István: Megyék a középkori Magyarországon. In: *Vármegyék és szabad kerületek I–II.* (szerk. Radics Kálmán) Debrecen, 2001. 31–50.

TRINGLI 2003

TRINGLI István: *Az újkor hajnala.* Tudomány – Egyetem. Budapest, 2003.

TÜSKÉS 2008

TÜSKÉS Anna: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365–1526. Magyarországi diákok a középkori egyetemeken I. (szerk. SZÖGI László) *Adattár* 1458–1490. Budapest, 2008, 206–271.

VÁNDOR 1986

VÁNDOR László: A ferencesek középkori építészeti emlékei Zala megyében. Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásaiból 1986. (szerk. HALÁSZ Imre) *Zalai Gyűjtemény* 25, 1986, 49–75.

VÁNDOR 1991

VÁNDOR László: Mezővárosok Zala megyében. *Dunántúli Dolgozatok (C)* Pécs, 1991, 211–216.

VÁNDOR 1994

VÁNDOR László: Kanizsa története a honfoglalástól a város török alóli felszabadulásáig. In: *Nagykanizsa. Városi monográfia I.* Nagykanizsa, 1994. 215–424.

VÁNDOR 1995

VÁNDOR László: Zalai castellumok kutatásának eredményei. *Castrum Bene* 2/1990. In: *Várak a későközépkorban.* Budapest, 1992.

VÁNDOR 1995

VÁNDOR László: Botszentgyörgy vára. *Nagykanizsai Honismereti Füzetek* 9. 1995.

VÁNDOR 1996

VÁNDOR László: *Képek 1100 esztendő zalai történéseiből* (szerk. VÁNDOR László) Zalaegerszeg, 1996.

VÁNDOR 2001

VÁNDOR László: A középkori várépítészet Zalában. In: *Zala megye ezer éve.* (főszerk. VÁNDOR László) h.n. é.n. /Zalaegerszeg, 2001/ 49–52.